

ТАЪЛИМНИ КРЕДИТЛАШ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Расулов Акмал

*Тошкент давлат иқтисодиёт университети ҳузуридаги
«Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг
илмий асослари ва муаммолари» илмий-тадқиқот маркази
ORCID: 0009-0005-0070-8230*

Аннотация. Мақола таълимни кредитлаш механизмини такомиллаштиришга бағишланган бўлиб, тадқиқот доирасида кўплаб илмий тадқиқотлар ўрганилган. Таълимни кредитлаш механизмларидаги мавжуд муаммолар бирма-бир кўриб чиқилган, шунингдек, барқарор молиялаштириш моделлари ўрганилиб, Ўзбекистонда жорий этиш таклиф қилинган.

Калит сўзлар: таълим, кредитлаш, механизм, молиялаштириш, барқарорлик, инклюзивлик.

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМА КРЕДИТОВАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Расулов Акмаль

*Научно-исследовательский центр «Научные основы и
проблемы развития экономики Узбекистана» при
Ташкентском государственном экономическом университете*

Аннотация. Статья посвящена совершенствованию механизма кредитования образования, в рамках исследования изучено множество научных исследований. Поочередно рассмотрены существующие проблемы в механизмах кредитования образования, а также изучены и предложены к внедрению в Узбекистане модели устойчивого финансирования.

Ключевые слова: образование, кредитование, механизм, финансирование, устойчивость, инклюзивность.

WAYS TO IMPROVE THE EDUCATIONAL CREDITING MECHANISM

Rasulov Akmal

*Scientific research center "Scientific bases and problems
of development of the economy of Uzbekistan" under
the Tashkent State University of Economics*

Abstract. The article is devoted to the improvement of the mechanism of crediting education, and many scientific studies have been studied in the framework of the study. Existing problems in education crediting mechanisms were examined one by one, as well as sustainable financing models were studied and proposed to be introduced in Uzbekistan.

Key words: education, lending, mechanism, financing, sustainability, inclusiveness.

Кириш.

Таълим олиш инсоннинг асосий ҳуқуқи ва шахсий ривожланиш, иқтисодий фаровонлик ва жамият тараққиётининг асоси сифатида кенг эътироф этилган. Аммо таълим нархи ошиб боришда давом этмоқда ва бу бутун дунё бўйлаб миллионлаб одамларнинг олий таълим олиш имкониятларига тўсқинлик қиладиган молиявий тўсиқларни келтириб чиқармоқда. Таълим кредитлаш механизмлари талабаларга молиявий ёрдам кўрсатиш, сифатли таълим олиш ва ўз имкониятларини тўлиқ очиш имконини бериш орқали ушбу тўсиқларни юмшатишда ҳал қилувчи роль ўйнайди.

Таълим кредитининг аҳамиятига қарамай, мавжуд механизмлар доирасида турли муаммолар сақланиб қолмоқда, бу уларнинг самарадорлиги ва таъсирини чеклайди. Бу қийинчиликлар мавжудлик муаммолари ва арзон нархлардаги муаммолардан барқарорлик чекловлари ва инклюзивликдаги номутаносибликларга қадар ўзгариб туради. Ушбу муаммоларни ҳал қилиш таълим кредитлаш механизмларининг барча учун таълим олиш имкониятларини кенгайтиришга қаратилган мақсадларига хизмат қилишини таъминлаш учун зарурдир.

Ушбу тадқиқотнинг мақсади таълимни кредитлаш механизмларини ҳар томонлама такомиллаштириш йўллари ўрганишдир. Мавжуд адабиётларни ҳар томонлама кўриб чиқиш, жорий амалиётларни таҳлил қилиш ва турли нуқтаи назардан тушунчаларни синтез қилиш орқали ушбу тадқиқот таълим кредитлаш тизимларининг самарадорлиги, қулайлиги, арзонлиги, барқарорлигини ошириши мумкин бўлган стратегия ва тавсияларни аниқлашга қаратилган.

Адабиётлар шарҳи.

Таълим кредитлаш механизмини такомиллаштириш кўп қиррали ёндашувни ўз ичига олади, асосий эътибор кредит таълимига, кредит тизимларини қўллашга ва ушбу тизимларни қўллаб-қувватлашнинг маъмурий механизмларини такомиллаштиришга қаратилган. Ушбу мавзу бўйича сўнги тадқиқотларни кўриб чиқадиган бўлсак, жумладан:

Европада таълимни кредитлаш механизмини такомиллаштириш, таълимни молиялаштиришга киришни янада осонлаштириш учун сиёсат ва амалиётларга стратегик тузатишларни ўз ичига олади. Адабиётлар сиёсатга тузатишлар киритиш, молиялаштиришнинг янги моделларини жорий этиш ҳамда тенглик ва самарадорлик масалаларига эътиборни қаратган ҳолда ушбу мавзу бўйича кенг истиқболни таклиф этади.

Европа инвестиция банкининг таълимни кредитлаш сиёсати мақсадли инвестициялар орқали таълимни молиялаштиришни кучайтиришга урғу беради, таълимни кредитлаш эволюциясини таъкидлайди ва таълимни молиялаштиришга кириш ва сифатини яхшилаш учун сиёсатга тузатишлар киритишни тарғиб қилади (Туижнман, 2009).

Европадаги университетларни самарали молиялаштириш стратегиялари ўзгарувчан ижтимоий ва иқтисодий динамика шароитида жуда муҳим. Олий таълим муассасаларини молиялаштириш самарадорлигини ошириш ва рақобатбардошлигини ошириш учун самарадорликка асосланган молиялаштириш механизмлари, мукамалликни рағбатлантириш ва операцион самарадорлик чоралари тавсия этилади (Прувот ва бошқалар, 2015).

Олий таълимда хусусий молиялаштиришнинг муҳим қўлами сифатида талаба кредитларини жорий этиш таълимни молиялаштиришга давлат ва хусусий ҳиссалар ўртасидаги мувозанатни ҳисобга олган ҳолда Европа учун потенциал ечим сифатида муҳокама қилинади. Бу стратегия давлат молиясига путур етказмаган ҳолда оммавий олий таълим тизимига ўтишга кўмаклашувчи таълим учун давлат кредит бозорларини яратишни ўз ичига олади (Гуилле, 2002).

Евротизимнинг кредитни қўллаб-қувватлаш сиёсатининг самарадорлиги ва узатиш механизмини ўрганиш шуни кўрсатадики, бундай сиёсат банклардан хусусий секторга, жумладан, таълимга кредит оқимини муваффақиятли рағбатлантирган. Таъминланмаган ташқи молиялаштиришни олишда кўпроқ чекланган банклар, масалан, кичикроқ муассасалар ёки камроқ ликвид балансга эга бўлганлар, бу сиёсатлардан кўпроқ таъсир кўрсатади (Бозскх ва бошқалар, 2017).

Таълим жараёнини ва мутахассисларнинг касбий даражасини ошириш учун бюджет ёки учинчи шахслар томонидан фоизларни қоплаш каби хусусиятларга эга талабалар таълимни молиялаштиришда банкларни жалб қилувчи аралаш таълим кредитлаш механизми таклиф этилмоқда. Ушбу ёндашув таълим тизимидаги молиявий барқарорлик ва молиявий ҳолатнинг сифатига қаратилган (Александр ва бошқалар, 2020). Умуман олганда, Европада таълим кредитлаш механизмини такомиллаштириш сиёсат инновациялари, молиялаштириш самарадорлигини ошириш, талабалар кредитларидан стратегик фойдаланиш ва қўллаб-қувватловчи кредит сиёсатини амалга оширишни ўз ичига олади. Ушбу стратегиялар таълимни молиялаштиришдан кенгроқ фойдаланишни таъминлашга қаратилган бўлиб, шу орқали минтақа бўйлаб таълим даражаси ва иқтисодий рақобатбардошликни рағбатлантиради.

Америкада таълим кредитлаш тизимини такомиллаштириш тизимли ислохотлардан тортиб инновацион молиялаштириш механизмларигача бўлган таклифлар билан турли тадқиқот ишлари мавзуси олиб борилган. Хусусан, Дресч (1986) Федерал ҳомийлик кредитларининг тарихи ва ҳозирги ҳолатини танқид қилиш, таълимни субсидиялаш учун кредитларнинг номақбуллиги ва кредит шартларида хилма-хиллик ва таққослаш зарурлиги каби тамойилларга асосланган қайта қуриш зарурлигини кўрсатади. Мавжуд тизимга марказлашмаган, моҳиятан хусусий ва субсидиясиз муқобил таклиф қилинмоқда, унда турли институционал иштирок ва қарз олувчиларнинг истиқболларига мослаштирилган кредит шартларини таъкидлайди.

Талабалар қарзи янги чўққиларга кўтарилган ҳолда, тадқиқот ота-оналар томонидан молиялаштириладиган талабалар қарзига асосланган молиялаштириш тизимларига ўтишнинг макроиқтисодий таъсирини қаратилган. Талаба кредити дастурига ўтиш жами жамғармаларни камайтириши мумкин, аммо таълим жисмоний капитал қўйилмаларига қараганда юқори даромадга эга бўлса, фаровонлик ҳали ҳам яхшиланади. Давлат талаба кредити дастурлари рўйхатга олишни рағбатлантиради, лекин ўқишнинг ошишига ва кредит самарадорлигининг ёмонлашишига олиб келиши мумкин (Амромин & Эберлий, 2016).

Миллий таълим кредитлари кам таъминланган коллеж талабаларига ёрдам бериш учун жуда муҳимдир. Бироқ, қониқарсиз натижалар туфайли банкларнинг кредит беришни истамаслиги таълим кредитларидаги тўсиқни бартараф этиш учун кредит таълимни кучайтириш зарурлигини таъкидлайди (Сонг, 2003).

Россияда таълим кредитларининг хусусиятларини ва уларнинг ривожланишини ўрганиб чиқади, таълим кредитлари нисбатан яқинда пайдо бўлган бўлсада, таълим харажатларининг ўсиши туфайли улар талабга эга эканлигини кўрсатади. Муҳим кредитлаш дастурларини таҳлил қилиш Сбербанкнинг таълим кредитлари дастурларини ишлаб чиқишдаги ҳиссасини таъкидлайди ва ушбу дастурларнинг ижобий ва салбий томонларини тавсифлайди (Погосян, 2022).

Олий таълим муассасаларида ўқиш учун тижорат банклари томонидан бериладиган кредитларнинг хусусиятларига эътибор қаратиб, таълим хизматлари бозорида кредитлашнинг асосий тамойилларини муҳокама қилади. Тадқиқотда талабаларни молиялаштириш йўналишлари ва давлат томонидан қўллаб-қувватлаш, шу жумладан кафолатлар ва субсидиялар кўриб чиқилади (Белианчикова & Левашов, 2018). Ушбу тадқиқот ҳаракатлари Америкадаги таълим кредитлаш тизимининг

мураккаблигини ва тизимли камчиликларни ва талабалар дуч келадиган бевосита молиявий тўсиқларни бартараф этадиган ислохотлар зарурлигини таъкидлайди.

Ҳалолликни тарғиб қилиш ва ҳалол тарбияни кучайтириш учун коллеж ўқувчиларининг кредит таълимни мустаҳкамлаш ва такомиллаштириш муҳим аҳамиятга эга. Тизимли кредит таълим механизмини яратиш илмий бошқарув ва мониторинг механизмлари билан кредит тизимини қуришни ўз ичига олади (Ёу-хуа, 2011).

Кредит тизими контекстида олий касб-ҳунар коллежларида талаба мақомини бошқаришнинг асосий элементлари бошқарув самарадорлигини оширишга ёрдам беради (Лианг-меи, 2008).

"Кредит банки" механизми касб ва таълимни боғлаши мумкин, бу ўқувчиларга ўқув мазмуни, суръати, жойлашуви ва усуллари эркин танлаш имконини беради, турли ва индивидуаллаштирилган таълим йўллари қўллаб-қувватлайди (Донг ва бошқалар, 2017).

Таълим бошқарувини бошқаришни кредит тизимига мослаштириш учун ислох қилиш илмий курс танлаш тизимини ва таълим бошқарувининг яхлит тармоқ тизимини яратишни назарда тутади (Феи, 2007).

Кредит тизимини жорий қилиш ўқитувчиларни рағбатлантириш, талабаларни рағбатлантириш, самарали бошқариш, ресурслар чекловларини бартараф этиш ва ишончликни ўрнатиш учун анъанавий таълим моделларида ислохотларни талаб қилади (Ҳонг-веи, 2005). Кўришимиз мумкинки, таълим кредитлаш механизмини такомиллаштириш кредит таълим тизимидаги кенг қамровли ислохотлар, бошқарув амалиёти ва мослашувчан, талабаларга йўналтирилган кредит тизимларини жорий этишга таянади. Бу ўзгаришлар талабаларнинг турли эҳтиёжларини тўлароқ қондириш ҳамда билимга асосланган жамиятда олий таълим сифати ва долзарблигини таъминлашга қаратилган.

Ёндашувлардаги фарқларга қарамай, умумий муаммо юзага келади: таълим кредитини кучайтириш, маъмурий механизмларни такомиллаштириш, мослашувчан, талабаларга йўналтирилган кредит тизимларини жорий этиш зарурати. Бу ўзгаришлар талабаларнинг турли эҳтиёжларини қондириш, ҳалолликни тарғиб қилиш, билимга асосланган жадал ривожланаётган жамиятда олий таълимнинг долзарблиги ва сифатини таъминлаш учун зарурдир.

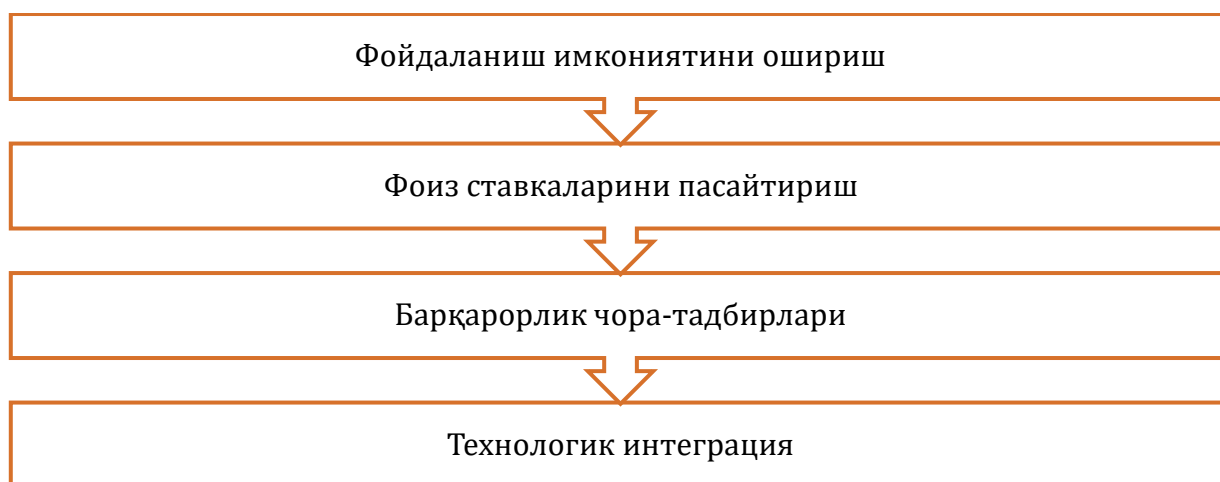
Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, таълим кредитлаш механизмларини такомиллаштириш кредит таълим тизимларида, бошқарув амалиётида яхлит ислохотлар ўтказиш, мослашувчан, талабаларга йўналтирилган кредит тизимларини жорий этишни тақозо этади. Ушбу муаммоларни ҳал қилиш нафақат таълим олиш имкониятини кенгайтиради, балки иқтисодий рақобатбардошлик ва ижтимоий ҳаракатчанликни рағбатлантиради.

Таҳлил ва натижалар муҳокамаси.

Юқорида адабиётларни ўрганиш асосида таълимни кредитлаш механизмларидаги муаммолар яққол кузга ташланмоқда. Ушбу муаммоларни ҳал қилиш сиёсий ислохотлар, институционал ўзгаришлар, технологик инновациялар ва таълимни молиялаштиришда тенгликни рағбатлантириш бўйича келишилган ҳаракатларни ўз ичига олган кўп қиррали ёндашувни талаб қилади. Биз барча шахслар учун кўпроқ таълим имконияти ва ижтимоий ҳаракатчанликни қўллаб-қувватлаш мақсадида таълимни кредитлаш механизмларининг самарадорлиги ва қулайлигини ошириш бўйича потенциал стратегия ва тавсияларни кўриб чиқамиз.

Таълимни кредитлаш механизмларининг ҳозирги тизимларидаги муаммолар, энг яхши хорижий амалиётлар, унда технологиянинг ва бошқа хусусиятларига кўра

қилиниши лозим муаммоларнинг умумий талқинини шакллантиришга ҳаракат қиламизки, бу ҳам муаммони кўрсатиб, унинг ечмига доир фикрларимизни кўрсата олади.

1-расм. Таълимни кредитлаш механизмларидаги мавжуд муаммолар¹⁶⁴

Биз ушбу расмни кенгроқ таҳлил қиладиган бўлсак, ҳар бир муаммо ва уни бартараф этишга оид таклиф-тавсияларимиз билан кенг чора-тадбирларни яратишга замин ярата оламиз, бу эса таълим кредити тизимини тубдан такомиллаштиришга эришишимиз мумкин. Энди уларни бирма-бир кўриб чиқсакда, шу асосида муаммо ва унинг ечимини ҳам таҳлил қилсак.

1. Фойдаланиш имкониятини ошириш:

Ариза бериш тартиб-қоидаларини соддалаштириш. Ортиқча саволлар ва кераксиз ҳужжатлар талабларини бартараф этиш орқали ариза шаклларининг мураккаблигини камайтириш талабалар учун ариза бериш жараёнини янада соддалаштириши мумкин. Онлайн ариза порталлари ва рақамли топшириш имкониятларини жорий қилиш, айниқса чекка ҳудудлардаги талабалар ёки анъанавий банк хизматларидан фойдаланиш имконияти чекланганлар учун фойдаланиш имкониятини яхшилаши мумкин. Ариза бериш жараёнида аниқ кўрсатмалар бериш талабаларга талабларни янада самаралироқ бошқаришга ёрдам беради ва кириш тўсиқларини камайтиради.

Ташкилотлар, мактаблар ва маҳаллий давлат идоралари билан таълим дастурларини ўтказиш учун ҳамкорлик қилиш мавжуд таълим кредитлаш имкониятлари ҳақида хабардорликни ошириши ва ариза бериш жараёнида талабаларга ёрдам кўрсатиши мумкин. Кам таъминланган талабалар ёки коллежнинг биринчи авлод иштирокчилари каби маълум демографик гуруҳларга мослаштирилган семинарлар ёки маълумот сеансларини ташкил этиш уларнинг таълимни молиялаштиришга оид эҳтиёжлари ва муаммоларини ҳал қилиши мумкин.

Молиявий саводхонлик таълимини мактаб ўқув режалари ва олий таълим дастурларига интеграциялаш талабаларни таълимни молиялаштириш бўйича асосли қарорлар қабул қилиш учун муҳим билим ва кўникмалар билан жиҳозлаши мумкин. Талабаларга шахсий молиявий маслаҳат хизматларини таклиф қилиш кредит шартларини тушуниш, бюджетлаштириш ва қарзни тўлашни самарали бошқаришда индивидуал ёрдам бериши мумкин.

Мавжудликни ошириш учун ушбу стратегияларни амалга ошириш орқали таълим кредитлаш муассасалари ариза бериш жараёнини янада қулайроқ қилишлари, кам таъминланган аҳоли қатламларини қамраб олишлари ва талабаларга молиявий тўсиқларсиз олий маълумот олиш учун зарур бўлган билим ва ресурслар билан таъминлашлари мумкин.

¹⁶⁴ Муаллиф ишланмаси.

2. Фоиз ставкаларини пасайтириш:

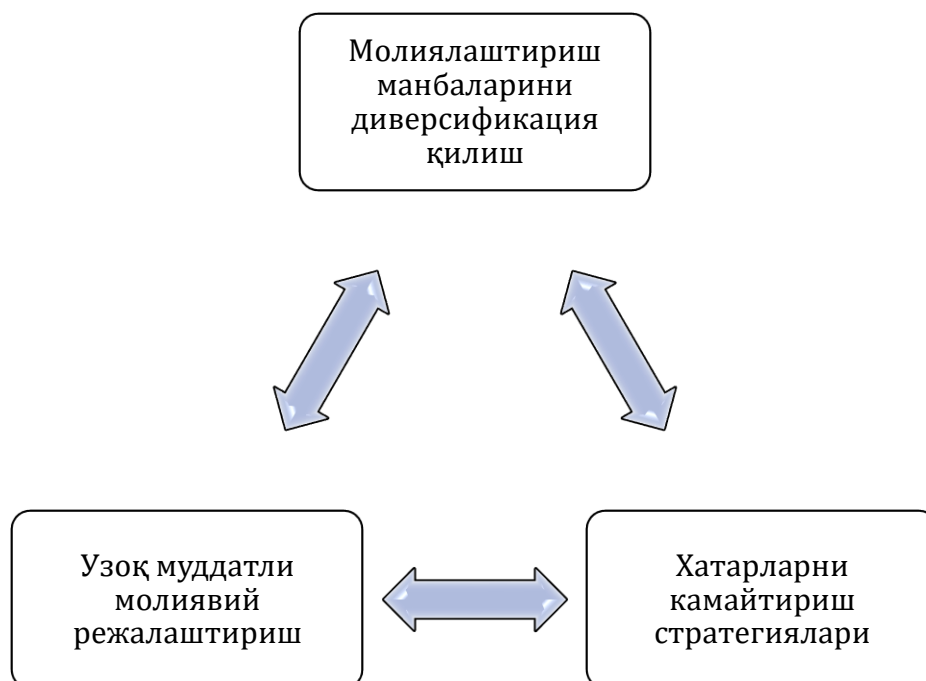
Мавжуд қарз олувчилар, айниқса кам таъминланган ёки молиявий эҳтиёжи борлар учун фоизларни субсидиялаш ёки фоиз ставкаларини пасайтириш қарз олишнинг умумий қийматини пасайтириши ва таълим кредитларини янада қулайроқ қилиши мумкин. Бозор ставкалари ёки бошқа иқтисодий кўрсаткичлар билан боғлиқ бўлган ўзгарувчан фоиз ставкалари вариантларини таклиф қилиш қарз олувчиларга мослашувчанликни ва кредит муддати давомида фоиз харажатларини камайтириши мумкин. Таълим кредитлари бўйича фоиз ставкаларининг максимал чегараларини белгилаш қарз олувчиларни ставкаларни ҳаддан ташқари ошириб юборишдан ҳимоя қилиши ва тўлов муддати давомида арзонлигини таъминлаши мумкин.

Шунингдек, ойлик кредит тўловларини қарз олувчиларнинг даромадлари даражасига қараб тартибга солувчи даромадга асосланган тўлов режаларини жорий этиш молиявий юкларни енгиллаштириши, айниқса, паст даромадли битирувчилар учун кредит тўлашнинг олдини олиши мумкин. Тўлов муддатини стандарт муддатдан ташқарига узайтириш ойлик тўловларни қисқартириши ва узоқ муддатда жами фоиз харажатларини потенциал равишда ошириши мумкин.

Таълим тўловларини музлатиш сиёсатини ўрнатиш ёки талабларга жавоб берадиган талабалар учун ўқиш ставкаларини пасайтириш бевосита таълим нархини пасайтириши мумкин ва шу билан академик фаолиятни молиялаштириш учун зарур бўлган қарз миқдорини камайтиради.

3. Барқарорлик чора-тадбирлари.

Ушбу барқарорлик чора-тадбирларини амалга ошириш орқали таълим кредитлаш муассасалари ўзларининг молиявий барқарорлиги ва ҳаётийлигини ҳимоя қилган ҳолда талабаларга узоқ муддатли молиявий ёрдам кўрсатиш имкониятларини оширишлари мумкин. Барқарор молиялаштириш моделлари ва рискларни бошқариш стратегиялари ривожланаётган иқтисодий, ижтимоий ва меъёрий муҳит шароитида таълим кредитлаш дастурларининг узлуксизлиги ва самарадорлигини таъминлаш учун муҳим аҳамиятга эга.

2-расм. Барқарор молиялаштириш моделлари¹⁶⁵

¹⁶⁵ Муаллиф ишланмаси.

Барқарорлик чора-тадбирлари доирасида биз томонимиздан шакллантирилган барқарор молиялаштириш моделларини амалиётга жорий этиш жуда самарали бўлиши мумкин. Келтирилган моделларимизни кўриб чиқадиган бўлсак, молиялаштириш манбаларини диверсификация қилиш бўйича хусусий сектор субъектлари, хайрия ташкилотлари ва давлат идоралари билан ҳамкорлик қилиш ягона молиялаштириш оқимига боғлиқликни камайтириш, таълим кредитлаш дастурлари барқарорлигини ошириш имконини беради.

Қарз олувчиларнинг кредитга лаёқатлилиги ва тўлов эҳтимолини баҳолаш учун ишончли кредит рискин баҳолаш тизимини жорий қилиш дефолт хавфини камайтириши ва таълим кредитлари портфелининг молиявий барқарорлигини таъминлаши мумкин. Шу билан бирга, потенциал кредит йўқотишларини қоплаш учун захираларни ажратиш ёки фавқулодда фондларни ташкил этиш, қарз олувчиларнинг тўлаш қобилиятига таъсир кўрсатиши мумкин бўлган салбий иқтисодий шароитлар ёки кутилмаган ҳодисалардан ҳимоя қилиши мумкин.

Таълимни кредитлаш дастурларининг молиявий барқарорлигини даврий баҳолашни ўтказиш, потенциал заифликларни аниқлаш ва узоқ муддатли ҳаётийликни таъминлаш учун стратегик қарорлар қабул қилиши мумкин. Таълим кредитлаш дастурлари учун бюджет маблағларининг устуворлигини белгилаш ва уларни кенгроқ молиявий режалаштириш жараёнларига интеграция қилиш институционал мажбуриятларни намойиш қилиши ва барқарор фаолият учун етарли ресурсларни таъминлаши мумкин.

Таълим кредитлаш ташаббусларининг самарадорлиги ва барқарорлигини кузатиш учун асосий самарадорлик кўрсаткичлари (KPI) ва мониторинг механизмларини яратиш доимий такомиллаштириш ва жавобгарликни таъминлаши мумкин.

4. Технологик интеграция.

Технологик интеграцияни қамраб олган ҳолда, таълимни кредитлаш муассасалари ўз фаолиятини модернизация қилишлари, самарадорлик ва аниқликни оширишлари ва қарз олувчиларнинг умумий тажрибасини яхшилашлари мумкин. Рақамли платформалар, маълумотлар таҳлили ва блокчейн технологиясидан фойдаланиш нафақат маъмурий жараёнларни соддалаштириш ва операцион харажатларни камайтириш, балки таълим кредитлашда шаффофлик, хавфсизлик ва фойдаланиш имкониятини ошириши мумкин.

Мавзуимиз доирасида энг яхши халқаро тажрибаларни ҳам ўрганиб қўйиш зарар бермасди. Жумладан, Австралиянинг Олий таълим кредити дастури (HELP) схемаси талабаларга жавоб берадиган талабаларга даромадга боғлиқ шартли кредитлар беради, бу уларга маълум бир даромад чегарасидан юқори даромад олгунча ўқиш тўловларини кечиктириш имконини беради. Ушбу модель талабалар учун молиявий тўсиқларни камайтириш билан бирга фойдаланиш имконияти ва арзонлигини таъминлайди.

Канаданинг Канада талабалар кредитлари дастури (CSLP) канадалик талабаларга ҳам федерал, ҳам минтақа кредитларини таклиф қилади, фоиз ставкалари асосий ставкага боғлиқ. Мослашувчан тўлов вариантлари, шу жумладан даромадга асосланган режалар ва кредитларни кечириш дастурлари арзонлик ва барқарорликни таъминлайди. Энг илғор халқаро тажриба ва муваффақиятли ташаббусларни ўрганиш таълимни кредитлаш амалиётини такомиллаштиришга ёрдам беради.

Яна шу ўринда таъкидлаш керак бўлган масала борки, бу жамиятдаги тенгсизликка йўл қўймаслик. Чунки таълим кредитлари асосан, кам даромадли фуқаролар учун имконият сифатда талқин қилинишини ҳисобга оладиган бўлсак, демак уни самарали ташкил этилишини ҳам таъминлашимиз лозим. Талабаларга кўрсатилган молиявий эҳтиёжлар асосида ресурсларни ажратадиган эҳтиёжга асосланган молиявий ёрдам

дастурларига устуворлик бериш ижтимоий-иқтисодий тафовутларни юмшатишга ва таълимни молиялаштиришдан тенг фойдаланишни таъминлашга ёрдам беради.

Қарз олувчиларнинг даромадлари даражасига қараб кредит тўловларини мослаштирадиган даромадга боғлиқ шартли кредитларни тўлаш вариантларини жорий этиш кам таъминланган шахслар учун молиявий юкларни енгиллаштириши ва таълим олишдан тенг фойдаланишни таъминлаши мумкин.

Кредитни тасдиқлаш бўйича қарорлар учун аниқ ва шаффоф мезонларни, жумладан, кредитга лаёқатлилиқ, академик савия ва молиявий эҳтиёж каби омилларни белгилаш кредитлаш жараёнида адолат ва жавобгарликни ошириши мумкин. Талабаларнинг кредит бериш қарорлари устидан шикоят қилишлари ёки камситиш ҳолатлари ҳақида хабар беришлари мумкин бўлган шикоятларни кўриб чиқиш тартиб-қоидаларини татбиқ этиш тарафкашлик ёки адолатсиз муносабатда бўлган шахсларга мурожаат қилиш имконини беради.

Тенгликни рағбатлантириш стратегияларига устувор аҳамият бериш орқали таълимни кредитлаш муассасалари барча талабалар учун, уларнинг келиб чиқиши ёки шароитларидан қатъи назар, янада адолатли ва қўллаб-қувватловчи муҳит яратиши лозим. Ижтимоий-иқтисодий хилма-хилликни рағбатлантириш, кам вакиллик гуруҳларини қўллаб-қувватлаш ва кредит бериш қарорларида ноҳолисликни бартараф этиш тенглик ва ҳамма учун фойдаланиш имкониятини ошириб, олий таълим муҳитини ривожлантириш йўлидаги муҳим қадамдир.

Хулоса ва таклифлар.

Таълимни кредитлаш механизмларини такомиллаштириш таълимдан тенг фойдаланишни таъминлаш ва ижтимоий-иқтисодий ҳаракатчанликни рағбатлантиришда муҳим аҳамиятга эга. Ушбу тадқиқот давомида биз таълимни кредитлаш механизмларининг қулайлиги, арзонлиги, барқарорлиги ва самарадорлигини ошириш бўйича турли стратегияларни ўрганиб чиқдик.

Биз мавжуд тизимлар олдида турган муаммоларни аниқлашдан бошладик, жумладан, фойдаланиш имкониятига тўсиқлар, арзон нархлардаги муаммолар, барқарорлик чекловлари ва тенглик муаммолари. Энг илғор халқаро тажрибалар, амалий тадқиқотлар ва намунали моделларни кўриб чиқиш орқали биз таълим олиш имкониятларини кенгайтириш ва талабалар муваффақиятини рағбатлантиришда ўзини исботлаган инновацион ёндашувлар ва муваффақиятли амалга ошириш стратегияларини таъкидладик.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, таълимни кредитлаш механизмларини такомиллаштириш таълим муассасалари, молиявий манфаатдор томонлар ва жамоат ҳамкорларининг биргаликдаги ҳаракатларини талаб қилади. Таълимни кредитлаш амалиётида мавжудлик, арзонлик, барқарорлик ва самарадорликка устувор аҳамият бериш орқали биз талабалар учун янада адолатли ва қўллаб-қувватловчи муҳитни яратиш, таълим уларнинг келиб чиқиши ёки шароитларидан қатъи назар, барча шахслар учун имкониятларни кенгайтириш йўли бўлиб қолишини таъминлашимиз мумкин. Ҳамкорликдаги ҳаракатлар ва доимий инновациялар орқали биз келажак авлодлар учун порлоқ келажак қуришимиз мумкин.

Юқоридаги тавсияларни амалга ошириш орқали Ўзбекистон таълимни кредитлаш механизмларини кучайтириши, олий таълим олиш имкониятларини кенгайтириши ва фуқароларнинг ижтимоий-иқтисодий фаоллигини рағбатлантириши мумкин. Давлат органлари, таълим муассасалари, молиявий манфаатдор томонлар ва жамият ўртасидаги ҳамкорлик ижобий ўзгаришларни амалга ошириш ва Ўзбекистонда таълим молиясининг тўлиқ салоҳиятини рўёбга чиқариш учун муҳим бўлади.

Адабиётлар / Литература/ Reference:

- Amromin, G., & Eberly, J. (2016). *Education Financing and Student Lending. Review of Financial Economics*, 8, 289-315. <https://doi.org/10.1146/ANNUREV-FINANCIAL-121415-033040>.
- Belianchikova, T., & Levashov, E. (2018). *The features of the principles of educational services lending. Development of education*. <https://doi.org/10.31483/R-21485>.
- Bhatti M. A., Isayev F. *Evaluating the Effectiveness of Mandatory IFRS Adoption in Enhancing Transparency and Governance in Saudi Arabia //Cuadernos de Economía. – 2023. – T. 46. – №. 132. – C. 110-119.*
- Boeckx, J., Perea, M., & Peersman, G. (2017). *The Transmission Mechanism of Credit Support Policies in the Euro Area. Comparative Political Economy: Monetary Policy eJournal*. <https://doi.org/10.1016/J.EUROECOREV.2020.103403>.
- Dong, C., Bao, W., & Yu, Q. (2017). *On “Credit Bank” Mechanism in Modern Vocational Education System. DEStech Transactions on Social Science, Education and Human Science*. <https://doi.org/10.12783/DTSSEHS/MESS2016/9686>.
- Dresch, S. (1986). *The Educational Credit Trust: A Proposal for Reconstitution and Reform of the Student Loan System. Economics of Education Review*, 5, 1-16. [https://doi.org/10.1016/0272-7757\(86\)90158-5](https://doi.org/10.1016/0272-7757(86)90158-5).
- Fei, L. (2007). *Reforming College Educational Administration Management to Go with the Credit System. Journal of Shenyang College of Education*.
- Guille, M. (2002). *Student Loans: a solution for Europe?. European Journal of Education*, 37, 417-431. <https://doi.org/10.1111/1467-3435.00119>.
- Hong-wei, C. (2005). *Practical exploration of carrying out credit system. Journal of Anshan University of Science and Technology*.
- Ikromovich, I. F. (2022). *Analysis of resource taxes based on tax analysis technique. International Journal of Management IT and Engineering*, 12(12), 65-71.
- Isaev, F. (2021). *Advantages of applying tax incentives in the conditions of economic crisis. International Journal of Marketing and Technology*, 11(8), 15-25.
- Isaev, F. I. (2021). *Tax Policy of the Republic of Uzbekistan. International Journal of Management IT and Engineering*, 11(8), 1-9.
- Khamdamov, S. J., Usmanov, A. S., Abdulazizova, O., Isaev, F., Kholbaev, N., Makhmudov, S., & Kholbaeva, S. (2022, December). *ECONOMETRIC MODELING OF CENTRAL BANK REFINANCING RATE IN UZBEKISTAN. In Proceedings of the 6th International Conference on Future Networks & Distributed Systems (pp. 253-257)*.
- Kvashin, A., Дмитриевич, К., Ribakova, O., & Викторевна, P. (2020). *Development of a regulatory system for the financial mechanism of an autonomous educational institution. RUDN Journal of Economics*, 28, 146-159. <https://doi.org/10.22363/2313-2329-2020-28-1-146-159>.
- Liang-mei, Z. (2008). *Improving Student Status Management in the Context of Credit System. Journal of Panyu Polytechnic*.
- Pogosyan, G. (2022). *DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL LOAN PROGRAMS. 202202*. <https://doi.org/10.14451/2.164.58>.
- Pruvot, E., Claeys-Kulik, A., & Estermann, T. (2015). *Strategies for Efficient Funding of Universities in Europe*, 153-168. https://doi.org/10.1007/978-3-319-20877-0_11.
- Song, C. (2003). *Improvement of credit education of college students based on education loan. Journal of Chongqing Technology and Business University*.
- Tuijnman, A. (2009). *The Education Lending Policy of the European Investment Bank. European Journal of Education*, 44, 111-125. <https://doi.org/10.1111/J.1465-3435.2008.01374.X>.
- You-hua, Y. (2011). *A Study on the Credit Education Mechanism of College Students. Journal of Shandong Women's University*.